

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗМІСТУ
ТА НАСЛІДКІВ ВИКОРИСТАННЯ СУБСИДІЙ
ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ
І ПРЯМОЇ УРЯДОВОЇ ПІДТРИМКИ**

***ШЕПЕЛЄВ С.С., ЗДОБУВАЧ*,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасне рибне господарство, стверджують вчені і практики обов'язково повинно розглядатися не тільки як діяльність, що задовольняє сукупний попит виробників харчових продуктів, але й як напрям конкурентоспроможного, економічного доцільного зростання та досягнення соціальних, екологічних завдань і цілей. Для забезпечення галузевої конкурентоспроможності, рибогосподарські субсидії вченими визначено переважно як фінансові платежі від державних установ сектору рибальства, які допомагають сектору бути більш прибутковим, аніж у випадку відсутності субсидій. Останніми десятиліттями субсидії привернули увагу світової спільноти з огляду на складність взаємозв'язків субсидій з торгівлею, екологічною сталістю, конкурентними перевагами галузі та соціально-економічним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З прогресом суспільства, обговорення питання субсидій на глобальному рівні активізувались ФАО ООН на початку 1990-х років під час підготовки до травневої конференції щодо відповідального рибальства 1992 року у Мексиці [1; 2; 5]. ФАО ООН [6] чітко надала аргумент, заснований на економічній теорії. Справедливо нині звучить теза, що субсидії є основним фактором створення та збереження надлишкових рибальських потужностей. Важливо й те, що при цьому було надано оцінку рибальським субсидіям на рівні близько 54 млрд. дол. США. Як виявилось вказане є верхньою межею оцінки навіть з урахуванням інфляції. Подальший перегляд прямої та непрямой допомоги, яка заохочує та сприяє будівництву, підтримці, модернізації рибальського флоту, а також забезпечує його діяльність, було здійснено М. Мілацо

---

* Науковий керівник – Вдовенко Н.М., д.е.н., професор

[5], який визначив і оцінив його близько 14-20 млрд. дол. США. З цього приводу вчений-економіст М. Мілацо переконливо стверджував, що така допомога становить 20-25 % вартості всіх вивантажень.

Історія науки відрізняється нерівномірністю: попередні оцінки регіональних рибальських субсидій, здійснені Азіатсько-Тихоокеанським економічним співробітництвом [7], зокрема ученими Г. Монро, Ю. Сумаїлом [8]. Глибше було висвітлено це питання у дослідженнях Д. Паула [9], який був одним із перших, хто використав точну методикку з урахуванням усіх типів субсидій для морських країн світу. Дане дослідження базується на згаданій опрацьованій методиці Ю. Сумаїлом, А. Ханом, А. Дюком [4; 9; 100] з метою отримання сучасної та оновленої оцінки глобальних рибальських субсидій. Дослідження наукового доробку В. Качинські та Д. Флухарті [11] показало, що інформація та розрахункові дані щодо рибогосподарських субсидій для гвінейської затоки досить обмежені в розкритті питань стосовно якісної складової і є описовою за природою. Оцінку субсидій, що надаються донорами країнам, що розвиваються, відповідно до міжнародних або двосторонніх угод, а також місцевих субсидій, які надаються як індустріальному, так і дрібномасштабному рибальству у країнах, що розвиваються, проаналізовано Ю. Сумаїлом, А. Ханом, А. Дюком, Р. Ватсоном, Г. Монро та П. Тедмерсом [4; 9]. Водночас науковці, управлінці, політики постійно дискутують з приводу питання застосування попередніх типів рибогосподарських субсидій, оскільки вони чинять прямий чи непрямий внесок у створення надлишкових потужностей та перелов.

Формулювання цілей статті. Викласти результати досліджень для розроблення і поглибленого обґрунтування підходів до оцінки змісту та наслідків використання субсидій як інструменту конкурентних переваг і прямої урядової підтримки з метою подальшого розвитку як аграрного сектору економіки в цілому, так і рибного господарства зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показали проведені нами дослідження субсидія є типом державної підтримки приватному секторові, яка зазвичай послуговується і спільним цілям. Під час пошуку терміну «субсидія» у словниках ми встановили, що субсидія є «прямим або непрямим платежем, економічною поступкою, або наданням привілеїв урядом приватним компаніям, домоволодінням або іншим урядовим одиницям для сприяння досягнення цілей, які стоять перед суспільством». Виходячи з цього загального визначення,

можемо поглиблено проаналізувати широке визначення рибогосподарських субсидій, відповідно до якого субсидії в своїй основі можуть бути будь-яким втручанням уряду – або відсутністю такого втручання, що впливає на рибогосподарську галузь, та яке має економічну цінність. Економічна цінність інтерпретується як щось, що має вплив на прибутковість рибного господарства. У цьому визначенні не враховуються внутрішньоурядові аспекти, і субсидії визначаються як дії або їх відсутність, щодо структур, які належать до приватного сектора рибного господарства та не включає жодних «інших урядових одиниць». Однак не все, що робить або не робить державний сектор може бути класифіковано як субсидії і у тому, що стосується наших орієнтирів, потрібна додаткове визначення. Відповідно ми визначаємо субсидії як щось, що робиться за межами звичайного порядку, тобто робиться відмінно від того, що прийнято: «рибогосподарські субсидії це дія або відсутність дії уряду за межами унормованої практики дій або відсутності дій, які змінюють збільшенням або зменшенням потенційну прибутковість галузі рибного господарства у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі». Вважаємо, що до поняття «уряду» тут включено також інші урядові та державні установи інші ніж власне уряд у тій країні, де субсидії існують. Це буде, наприклад, включати внески від державних та міжнародних інституцій з надання допомоги у розвитку та співробітництва. Це також безумовно включає дії або їх відсутність з боку державних агенцій та організацій, які не мають прямого стосунку до рибного господарства. Якщо ці дії або їх відсутність корисні значною мірою для рибного господарства, їх можна визначати як рибогосподарські субсидії навіть якщо вони не спрямовані безпосередньо до сектора. Спонсорство з боку приватних компаній однак не є субсидіями.

Рибне господарство відноситься до всіх виробничих підсекторів рибальства та аквакультури, тобто до всіх типів індустрії, що постачають рибне господарство витратними матеріалами та надають послуги з транспортом та іншими послугами з підтримки включно рибальство, аквакультура, переробка та маркетинг. Поняття охоплює всіх виробників та операторів, як дрібно- так і великомасштабних, залучених до рекреаційної, комерційної діяльності та діяльності із забезпечення проживання. Для нашого конкретного дослідження ми звичайно можемо вирішити, що ми розглядатимемо групу компаній, один або декілька підсекторів або агрегований рівень галузі.

Проведені дослідження підтверджують, що світове рибальство є перекапіталізованим та має як результат зменшення запасів рибних

ресурсів [1; 2]. Субсидії, що надаються урядами, можуть бути ідентифіковані з одного боку як рупційні фактори для розбудови надлишкових рибальських потужностей, які таким чином підривають сталість морських ресурсів та з іншого – як засоби для існування тих, хто залежить від них [3; 4; 14]. Субсидії, що сприяють збільшенню доходів або зменшенню витрат, призводять до зростання прибутковості у вузькому сегменті господарської діяльності, тим самим збільшуючи стимули для учасників рибальства та рибальських зусиль. Субсидії, що сприяють збереженню рибних ресурсів та управлінню розглядаються, однак, як корисні та необхідні [5]. Основна відмінність між результатами проведених досліджень полягає у тому, що «інтенсивність субсидій», тобто, використання співвідношення величини субсидій до вартості вивантажених уловів у розрізі країн, за відсутності інформації, дозволяє оцінити ймовірний рівень субсидіювання у подібних же країнах з позитивною інформацією щодо того, які було надано види субсидій. При цьому спостерігається феномен, коли не має можливості оцінити величину субсидій [9]. При розрахунках використовується той самий підхід, але з використанням даних з уловів з бази даних The Sea Around Us [12] та ФАО ООН. Субсидії, які було віднесено до однієї з 13 категорій, що використано у науковому дослідженні та попередніх оцінках субсидій [4, с. 201–210; 9], базуються на основі їх опису у джерелах даних. Ці категорії включають управління, дослідження та конструкторсько-технологічні роботи, модернізацію флоту, проекти з розвитку, порти та причали, маркетинг та зберігання продукції, податкові пільги, доступ до рибних ресурсів, субсидії на паливе, допомога рибалкам, викуп суден та допомога рибальським громадам. Не існує якогось єдиного шляху класифікації субсидій, оскільки вони належать до різних категорій, які поєднуються залежно від своєї природи та цілей класифікації [5; 7]. Складність питання полягає у тому, що не існує якоїсь єдиної методики та домовленості щодо того, що таке субсидії або ж яким чином може бути вимірний ефект від їх застосування. Субсидії, програми підтримки, фінансова підтримка та урядові фінансові трансфери – це лише найпоширеніші назви платежів, які надають уряди рибному господарству. Саме для визначення та оцінки рибогосподарських субсидій є наступні складові: мета політики субсидій, опис програм субсидіювання, обсяг, охоплення та їх тривалість, щорічний обсяг у доларах США, джерела фінансування, орган, який адмініструє субсидії, отримувачі субсидій та механізми трансферу [13]. Отже, субсидії є формою простої або непрямой

урядової підтримки, часто у монетарній формі і переважно приватному секторові. Однак інтерпретація точного характеру та обсягу субсидій досить складні у зв'язку з суперечливістю визначення «рибогосподарські субсидії». Найбільші рибогосподарські субсидії пропонуємо розцінювати як такі, що пов'язані з загальними питаннями, послугами, що включають дослідження, сприяння дотриманню законодавства та управління. Також зазвичай субсидії на підсектори аквакультури та переробки надають менше ніж сектору рибальства.

До питання рибогосподарських субсидій було привернуто особливу увагу не так давно, зокрема з огляду на їх вплив на торгівлю, екологічну сталість та соціально-економічний розвиток. Як показали проведені дослідження, світове морське рибальство надвикористовує рибні ресурси, воно надкапіталізоване та має надлишкові потужності, і у зв'язку з цим порушувалось питання про те, що субсидії сприяють створенню надлишкових потужностей [3; 14; 17; 18]. Однак точна роль субсидій не така вже й однозначно спрямована. Це пояснюється тим, що субсидії, які збільшують прибутки або зменшують витрати можуть призводити до збільшення стимулів до участі у рибальстві та збільшенню рибальських зусиль [5; 15; 17], у той час як субсидії, спрямовані на сприяння збереженню ресурсів та запровадженню належного управління вважаються корисними, а у деяких випадках і необхідними. Таким чином, беручи до уваги ці невизначеності, встановлено, що існує широка міжнародна підтримка поліпшенню розуміння рибогосподарських субсидій та необхідності видалення тих субсидій, які призводять до створення надлишкових потужностей. У контексті розгляду задач економічної науки у сфері регулювання господарських процесів, доцільно звернути увагу на можливість практичного використання класифікації Ю. Сумаїла [4, с. 201-225], за якою субсидії розподіляються на: а) субсидії, що збільшують вигоду від діяльності; б) субсидії, що збільшують потужності; в) неоднозначні субсидії.

1. Субсидії, що збільшують вигоду від діяльності, це програми, виконання яких призводить до інвестицій у основні засоби до соціального оптимуму, який визначається тут як максимальний розподіл природних ресурсів для суспільства у цілому, шляхом максимізації економічної ренти. Субсидії, що збільшують вигоду від діяльності, розширюють можливості зростання рибних запасів шляхом їх збереження, моніторингу рівня виловів через контроль та заходи із спостереження для досягнення біологічного та економічного

оптимального використання. Субсидії, що збільшують вигоду від діяльності, складаються з двох типів. В умовах розвинутого ринку, прикладом є субсидії на програми з управління рибальством та відповідні послуги. При цьому вони мають забезпечити, щоб рибними ресурсами, які є державною власністю, управляли, і безперечно, щоб встановлені правила належним чином виконувались. Варто відзначити, що деякі вчені-економісти та дослідники не відносять державну підтримку до блоку управління субсидіями.

2. Субсидії, що збільшують потужності, визначаються як програми субсидіювання, діяльність яких призводить до вилучення інвестицій з основних засобів як тільки рибальські потужності розвиваються до певної точки, коли ступінь експлуатації ресурсів починає перевищувати максимальний економічний дохід. Це дорівнює максимальній ренті, яку можна отримати від рибальства, що обчислюється як найбільша позитивна відмінність між загальними витратами та загальними прибутками. Максимальний економічний дохід відповідає зусиллям сталого вилову. Розширені вилучення інвестицій може призвести у деяких випадках до прямого знищення природних ресурсів. Субсидії, що збільшують потужності, або шкідливі субсидії, включають всі форми капітальних вкладень та інфраструктурних інвестицій з державних джерел, що зменшує витрати або збільшує прибутки та включає всі наступні типи, тобто субсидії для будівництва човнів або суден, програм оновлення та модернізації. Іншим прикладом таких субсидій є субсидії на паливо.

3. Неоднозначні субсидії визначаються як програми, які потенційно можуть призвести як до збільшення інвестицій у рибні ресурси, так і вилучення інвестицій з природного капіталу. Такі програми субсидіювання можуть призвести як до позитивних наслідків, таких як розширення ресурсних програм, так і до негативних, таких як надексплуатація ресурсів. Субсидії цієї категорії включають такі програми як програми допомоги рибалкам, програми викупу суден, програми розвитку громад рибальських селищ [3; 14; 15]. Попередня глобальна оцінка рибальських субсидій, без урахування інфляції, знаходилась у діапазоні від 14 млрд. дол. США [5] до 54 млрд. дол. США [6]. При цьому перша оцінка виглядає досить низькою, а друга є значно завищеною. Водночас середня, тобто медіанна оцінка становить від 20 млрд. дол. США до 30 млрд. дол. США [4, с. 207; 9]. Оцінка для Азійсько-Тихоокеанського регіону складає приблизно 12 млрд. дол. США [7]. Необхідно також

значити, що дані для Північної Атлантики становлять 2,5 млрд. дол. США [8, с. 233-250; 17; 18].

У даний час у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку дані щодо рибогосподарських субсидій публікуються щорічно як частина статистичних бюлетенів у розрізі окремих країн. Щодо інших регіонів, таких як тихоокеанські острівні держави або карибські острівні держави, інформація щодо субсидій існує лише у неофіційних даних і зазвичай не є кількісною оцінкою [14; 16]. Спроби надати емпіричні результати щодо впливу субсидіювання на рибні ресурси обмежені як масштабом, так і часом. Вплив субсидій на структуру витрат та доходів рибальства можна розраховувати через використання рівноважної моделі Гордона – Шефера. Теорія, що покладена в основу, все ще лишає ефект впливу субсидій навіть коли рибальство не є видом діяльності з відкритим доступом. У той же час, необхідними є дані для аналізу впливу чинних субсидій на сталість рибальства, і серед іншого, розуміння природи та обсягів рибальських субсидій за різними регіонами. Таке сприятиме розумінню природи рибальських субсидій, і дати можливість зробити оцінку величини рибальських субсидій по всьому світу. Результати такої оцінки, в тому числі і за кожною морською рибальською країною, за основними географічними регіонами, можуть бути корисними для реформування політики у напрямі зменшення надлишкових потужностей у морському рибальстві по всьому світу та довгострокового соціально-економічного розвитку.

Висновки. Таким чином маємо можливість зробити висновки, що:

1. У контексті розгляду завдань економічної науки у сфері регулювання господарських процесів, важливо на практиці використовувати класифікацію, за якою субсидії розподіляються на такі, що збільшують вигоду від діяльності; збільшують потужності та неоднозначні субсидії.

2. Світове рибальство надвикористовує рибні ресурси і є, надкапіталізованим, має надлишкові потужності. У цьому зв'язку важливо порушити питання про сприяння субсидіями створенню цих потужностей. Водночас роль субсидій не така вже й однозначно спрямована. Субсидії, які збільшують прибутки або зменшують витрати можуть призводити до збільшення рибальських зусиль. У той час як субсидії, спрямовані на збереження ресурсів та запровадження належного управління вважаються корисними, а у деяких випадках і необхідними.

3. Емпірично підтверджено, що подальше розширене дослідження може суттєво полегшити розуміння природи рибогосподарських субсидій, і дати можливість зробити оцінку величини рибальських субсидій по всьому світу. Результати такої оцінки, в тому числі і за кожною морською рибальською країною, за основними географічними регіонами, можуть бути корисними для реформування політики у напрямі зменшення надлишкових потужностей у рибному господарстві.

Література.

1. **Pauly D., Christensen V., Guénette S., Pitcher T.J., Sumaila U., Walters C., Watson R., Zeller D.** Towards sustainability in world fisheries, *Nature* № 418. (6898). 2002. P. 689-695.

2. **Clark C. W.** *The Worldwide Crisis in Fisheries: Economic Models and Human Behaviour*, Cambridge University Press, United Kingdom, 2006.

3. **Clark C.W., Munro G.R., Sumaila U.R., Environ J.** Subsidies, buybacks and sustainable fisheries, *Econ. Manag.* № 50. 2005. P. 47-58.

4. **Sumaila U.R., Khan A.S., Dyck A.J., Watson R.A., Munro G.R., Tyedmers P.H., Pauly D.J.** A bottom-up re-estimation of global fisheries subsidies *Bioecon.* 12. 2010. P. 201-225.

5. Milazzo M. *Subsidies in World Fisheries: A Re-examination*, World Bank Technical Paper, Fisheries Series 406, World Bank Washington, DC. 1998.

6. *Marine fisheries and the law of the sea: a decade of change – Special chapter (revised) of The State of Food and Agriculture*, United Nations Food and Agriculture Organization, Rome, Italy, 1992.

7. *Study into the nature and extent of subsidies in the fisheries sector of APEC member economies*, APEC Committee on Trade and Investment, Pricewaterhouse Coopers and Asia Pacific Economic Cooperation Secretariat, Singapore, 2000.

8. **Munro G., Sumaila U.R.** The impact of subsidies upon fisheries management and sustainability: the case of the North Atlantic, *Fish Fish.* 3. 2002. P. 233-250.

9. **Sumaila U., Pauly D.** *Catching More Bait: A Bottom-up Re-estimation of Global Fisheries Subsidies*, Fisheries Centre, University of British Columbia, Vancouver, 2006, Fisheries Centre Research Reports 14.

10. **Khan A.S.** *The Nature and Magnitude of Global Non-fuel Fisheries Subsidies*, University of British Columbia, Canada, 2006.

11. **Kaczynski V.M., Fluharty D.L.** European policies in West Africa: who benefits from fisheries agreements? *Mar. Policy.* 26. 2002. P. 75-93.

12. **Rachel L.** *Carson*, 1991. *The Sea Around Us*. Oxford University Press. 288 p.

13. *Report of the Expert Consultation on Identifying, Assessing and Reporting on Subsidies in the Fishing Industry*, United Nations Food and Agriculture Organization, Rome, Italy, 2003, December 3-6, 2002, Rome, Italy.

14. **Вдовенко Н.М.** Методологізація галузевого державного управління на шляху адаптації економіки до умов та вимог Європейського Союзу / ScienceRise. 2015. № 5/3 (10). С. 39-44.

15. **Вдовенко Н. М., Хижняк Ю. А.** Сучасна парадигма регулювання розвитку галузей аграрного сектору в умовах глобального дефіциту продовольства / ScienceRise. 2015. № 2/3 (7). С. 20-26.

16. **Haughton M.** Fisheries subsidy and the role of regional fisheries management organizations: the Caribbean experience, In: Proceedings of Paper presented at the UNEP Workshop on Fisheries Subsidies and sustainable Fisheries Management, April 26-27, 2001, United Nations Environment Program, Geneva, Switzerland, 2002.

17. **Вдовенко Н.М.** Рибне господарство України в умовах глобалізації економіки: монографія. К. : Компрінт, 2016. 476 с.

18. **Вдовенко Н.М., Сокол А.М.** Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів // Науковий вісник Полісся. 2016. № 3 (7). С. 22-28.

References.

1. **Pauly D., Christensen V., Guénette S., Pitcher T.J., Sumaila U., Walters C., Watson R., & Zeller D.** (2002) Towards sustainability in world fisheries. *Nature*, No 418 (6898), pp. 689-695 [in English].

2. **Clark C.V.** (2006). *The Worldwide Crisis in Fisheries: Economic Models and Human Behaviour*. Cambridge University Press [in English].

3. **Clark C.W., Munro G.R., Sumaila U.R., & Environ J.** (2005). Subsydiyi, vykupy ta stiyke rybal' stvo [Subsidies, buybacks and sustainable fisheries]. *Econ. Manag.*, No 50, pp. 47-58 [in English].

4. **Sumaila U.R., Khan A.S., Dyck A.J., Watson R.A., Munro G.R., Tyedmers P.H., & Pauly D.J.** (2010). A bottom-up reestimation of global fisheries subsidies. *Bioecon*, 12, pp. 201-225 [in English].

5. **Milazzo M.** (1998). *Subsidies in World Fisheries: A Re-examination*. World Bank Technical Paper, Fisheries Series 406, World Bank Washington [in English].

6. *Marine fisheries and the law of the sea: a decade of change – Special chapter (revised) of The State of Food and Agriculture.* (1992). United Nations Food and Agriculture Organization, Rome [in English].

7. *Study into the nature and extent of subsidies in the fisheries sector of APEC member economies*, APEC Committee on Trade and Investment, Pricewaterhouse Coopers and Asia Pacific Economic Cooperation Secretariat. (2000) [in English].

8. **Munro G., & Sumaila U.R.** (2002). The impact of subsidies upon fisheries management and sustainability: the case of the North Atlantic. *Fish Fish*, No 3, pp. 233-250 [in English].

9. **Sumaila U., & Pauly D.** (2006). *Catching More Bait: A Bottom-up Re-estimation of Global Fisheries Subsidies*. Fisheries Centre, University of British Columbia. Fisheries Centre Research Reports 14 [in English].

10. **Khan A.S.** (2006). The Nature and Magnitude of Global Non-fuel Fisheries Subsidies. University of British Columbia [in English].

11. **Kaczynski V.M., Fluharty D.L.** (2002). European policies in West Africa: who benefits from fisheries agreements?. Mar. Policy, No 26, pp. 75-93 [in English].

12. **Rachel L. Carson** (1991). The Sea Around Us. Oxford University Press, p. 288 [in English].

13. Report of the Expert Consultation on Identifying, Assessing and Reporting on Subsidies in the Fishing Industry. United Nations Food and Agriculture Organization (December 3–6, 2003). Rome [in English].

14. **Vdovenko N.M.** (2015). Metodolohizatsiya haluzevoho derzhavnoho upravlinnya na shlyakhu adaptatsiyi ekonomiky do umov ta vymoh Yevropeys' koho Soyuzu [Methodology of sectoral public administration on the way of adapting the economy to the conditions and requirements of the European Union]. ScienceRise, No 5/3 (10), pp. 39-44 [in Ukrainian].

15. **Vdovenko N.M., & Khyzhnyak Yu.A.** (2015). Suchasna paradyhma rehulyuvannya rozvytku haluzey ahrarynoho sektoru v umovakh hlobal' noho defitsytu prodovol' stva [The modern paradigm of regulating the development of agricultural sectors in the context of the global food shortage]. ScienceRise, No 2/3 (7), pp. 20-26 [in Ukrainian].

16. **Haughton M.** (2002). Fisheries subsidy and the role of regional fisheries management organizations: the Caribbean experience, In: Proceedings of Paper presented at the UNEP Workshop on Fisheries Subsidies and sustainable Fisheries Management, April 26-27, 2001, United Nations Environment Program, Geneva, Switzerland [in English].

17. **Vdovenko N.M.** (2016). *Ribne gospodarstvo Ukraïni v umovakh globalizatsii yekonomiky* [Fisheries of Ukraine in the conditions of globalization of the economy]. Kyiv: Komprint, p. 476 [in Ukrainian].

18. **Vdovenko N. M., & Sokol L. M.** (2016). Makroekonomichna otsinka agrarnogo sektoru yekonomiky Ukraïni za umov íntegratsiynikh protsessov [Macroeconomic assessment of the agrarian sector of Ukraine's economy in the conditions of integration processes]. *Naukoviy Visnik Polissya – Scientific bulletin Polesie*, No 3 (7), pp. 22-28 [in Ukrainian].

Анотація.

Шепелєв С.С. Методичні засади змісту та наслідків використання субсидій як інструменту конкурентних переваг і прямої урядової підтримки.

У статті розглянуто методичну складову щодо оцінки змісту та наслідків використання субсидій як інструменту конкурентних переваг і прямої урядової підтримки. Ця робота ґрунтується на більш ранніх оцінках вчених і практиків, які розглядають сучасне рибне господарство не тільки як діяльність, що задовольняє сукупний попит виробників харчових продуктів, але й як напрям конкурентоспроможного, економічного

доцільного зростання та досягнення соціальних, екологічних завдань і цілей. Звертається увага на те, що останніми десятиліттями субсидії привернули увагу світової спільноти з огляду на складність взаємозв'язків субсидій з торгівлею, екологічного сталістю, конкурентними перевагами галузі та соціально-економічним розвитком. У контексті розгляду завдань економічної науки у сфері регулювання господарських процесів, доцільно звернути увагу на можливість прикладного використання класифікації, за якою субсидії розподіляються на: а) субсидії, що збільшують вигоду від діяльності; б) субсидії, що збільшують потужності; в) неоднозначні субсидії. Зроблено висновок, що для подальшого розвитку аграрного сектору економіки і рибного господарства зокрема, важливо враховувати загальносвітові та економічні тенденції, а також можливість застосування різних типів субсидій, зокрема і субсидій на паливе для галузі, методичні підходи до оцінки впливу субсидій на структуру витрат та доходів галузі через використання рівноважної моделі Гордона – Шеффера.

Ключові слова: субсидії, рибне господарство, конкурентоспроможність, аграрний сектор економіки, конкурентні переваги, рибальство, галузь.

Аннотация.

Шепелев С.С. Методические основы содержания и последствий использования субсидий как инструмента конкурентных преимуществ и прямой правительственной поддержки.

В статье раскрыто методическую составляющую в оценке содержания и последствий использования субсидий как инструмента конкурентных преимуществ и прямой правительственной поддержки. Эта работа основывается на более ранних оценках ученых и практиков, которые рассматривают современное рыбное хозяйство не только как деятельность, удовлетворяет совокупный спрос производителей пищевых продуктов, но и как направление конкурентоспособного, экономического целесообразного роста и достижения социальных, экологических задач и целей. Обращается внимание на то, что в последние десятилетия субсидии привлекли внимание мирового сообщества, учитывая сложность взаимосвязей субсидий с торговлей, экологической устойчивостью, конкурентными преимуществами области и социально-экономическим развитием. В контексте рассмотрения задач экономической науки в сфере регулирования хозяйственных процессов, целесообразно обратить внимание на возможность прикладного использования классификации, по которой субсидии распределяются на: а) субсидии, увеличивают выгоду от деятельности; б) субсидии, увеличивают мощности; в) неоднозначные субсидии. Сделан вывод, что для дальнейшего развития аграрного сектора экономики и рыбного хозяйства в частности, важно учитывать общемировые и экономические тенденции, а также возможность применения различных типов субсидий. Следует обратить внимание, в том числе и на субсидии на топливо для отрасли, применение методик к оценке влияния субсидий на структуру расходов и доходов отрасли из-за использования равновесной модели Гордона – Шеффера.

Ключевые слова: субсидии, рыбное хозяйство, конкурентоспособность, аграрный сектор, конкурентные преимущества, рыболовство, отрасль.

Abstract.

Shepelev S.S. Methodical bases of the maintenance and consequences of use of grants as the tool of competitive advantages and direct governmental support.

In the article a methodological component for assessing the content and implications of using subsidies as a tool for competitive advantages and direct government support are described. This research is based on earlier evaluations of scientists and practitioners who consider modern fish farming not only as an activity that satisfies the aggregate demand of food producers, but also as a direction of competitive, economically expedient growth and the achievement of social, environmental goals and goals. Attention is drawn to the fact that in recent decades subsidies have attracted the attention of the world community in view of the complexity of the interconnection of subsidies with trade, environmental sustainability, competitive advantages of the industry and socio-economic development. In the context of the consideration of the tasks of economic science in the field of regulation of economic processes, it is advisable to draw attention to the possibility of an applied use of the classification, according to which the subsidies are allocated to: a) subsidies that increase the benefits from activities; b) subsidies that increase the capacity; c) ambiguous subsidies. It is concluded that for the further development of the agrarian sector of economy and fisheries in particular, it is important to take into account global and economic trends, as well as the possibility of applying various types of subsidies, including fuel subsidies for the industry, methodological approaches to assessing the impact of subsidies on the structure of expenditures and revenues of the industry through the use of the equilibrium Gordon-Schaefer model.

Key words: *subsidies, fisheries, competitiveness, agrarian sector of the economy, competitive advantages, fishing, industry.*

УДК 332.2.021.8

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

**ШИБАЄВА Н.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Земельні відносини посідають провідне місце на всіх етапах суспільного розвитку. У постіндустріальних економіках земельні відносини набувають особливого значення у зв'язку із актуалізацією на теоретичному рівні та у практичній площині концепції багатофункціональності сільського господарства. Розвиток земельних відносин в Україні, які відповідають постіндустріальному типу економічної системи, стримується низкою